

VILNIAUS PILAITĖS GIMNAZIJA
(Juridinio asmens kodas: 190006438)

PATVIRTINTA
Vilniaus Pilaitės gimnazijos direktoriaus
2024 m. rugpjūčio 22 d., Įsak. Nr. V-183

CIVILINĖS SAUGOS INSTRUKCIJA

I. SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Krizių ir ekstremaliųjų situacijų prevencijos, pasirengimo krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms, jų valdymo ir padarinių šalinimo teisinius pagrindus nustato Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas.
2. Instrukcijos paskirtis:
 - 2.1. supažindinti Vilniaus Pilaitės gimnazijos (toliau – Gimnazija) darbuotojus su darbuotojų teisėmis ir pareigomis civilinės saugos srityje;
 - 2.2. suteikti darbuotojams reikiamą civilinės saugos žinių, kaip pasirengti galimoms ekstremalioms situacijoms;
 - 2.3. kaip elgtis gresiant ar susidarius ekstremaliai situacijai.
3. Instrukcijoje naudojamos sąvokos:
 - 3.1. **Civilinė sauga** – veikla, apimanti valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų ir Gimnazijos darbuotojų pasirengimą ekstremalioms situacijoms, veiksmus joms gresiant ar susidarius, ekstremalių situacijų likvidavimą ir jų padarinių šalinimą.
 - 3.2. **Civilinės saugos sistemos pajėgos** (toliau – pajėgos) – pajėgos, skirtos gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, įvykiams, ekstremaliems įvykiams, ekstremalioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti ekstremalios situacijos židinyje. Civilinės saugos sistemos pajėgoms priskiriamos:
 - 3.2.1. priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos;
 - 3.2.2. policijos pajėgos;
 - 3.2.3. valstybės sienos apsaugos tarnybos pajėgos;
 - 3.2.4. Lietuvos nacionalinei sveikatos sistemai priklausančių asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų pajėgos, teikiančios sveikatos priežiūros pajėgas įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu;
 - 3.2.5. viešojo saugumo tarnybos pajėgos;
 - 3.2.6. avarinių tarnybų, atliekančių neatidėliotinus darbus, pajėgos;
 - 3.2.7. ūkio subjekto pajėgos.
 - 3.2.8. Civilinės saugos sistemos pajėgos ir jų atliekamos funkcijos nurodytos priede Nr. 1.
 - 3.3. **Ekstremalioji situacija** – dėl ekstremaliojo įvykio susidariusi padėtis, kuri gali sukelti staigų didelį pavojų Gimnazijos darbuotojų ir ugdytinių gyvybei ir sveikatai, turtui, aplinkai arba Gimnazijos darbuotojų ar ugdytinių žūtį, sužalojimą ar padaryti kitą žalą.
 - 3.4. **Ekstremalusis įvykis** – nustatytus kriterijus atitinkantis, pasiekęs ar viršijantis gamtinis, techninis, ekologinis ar socialinis įvykis, kuris kelia pavojų Gimnazijos darbuotojų, ugdytinių ir lankytojų gyvybei ar sveikatai, jų socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai.
 - 3.5. **Ekstremaliojo įvykio kriterijai** – stebėjimais ir skaičiavimais nustatyti arba tarptautinėje praktikoje naudojami fizikiniai, cheminiai, geografiniai, medicininiai, socialiniai ar kiti įvykio

- mąstą, padarinius ar faktą apibūdinantys dydžiai arba aplinkybės (kritinės ribos), kuriuos atitinkantis, pasiekęs ar viršijęs įvykis laikomas ekstremaliuoju.
- 3.6. **Ekstremaliosios situacijos židinys** – vieta, kurioje įvyko įvykis ar ekstremalus įvykis ir teritorija, apimanti didžiausio pavojaus sritį apie tų įvykių vietą, kurioje gresia įvykio ar ekstremaliojo įvykio veiksmų pavojai ten esančių asmenų sveikatai ir (ar) gyvybei, turtui ir (ar) aplinkai.
 - 3.7. **Gimnazijos ekstremaliųjų situacijų operacijų centras** (toliau – Operacijų centras) – iš Gimnazijos darbuotojų sudaromas organas, vykdomas ekstremaliųjų situacijų prevenciją, užtikrinantis ekstremaliųjų situacijų komisijos priimtų sprendimų įgyvendinimą, organizuojantis ir koordinuojantis įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų likvidavimą, padarinių šalinimą, darbuotojų ir Įmonės turto gelbėjimą.
 - 3.8. **Gimnazijos darbuotojų, ugdytinių ir lankytojų evakavimas** – dėl gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos organizuotas darbuotojų ir lankytojų perkėlimas iš patalpų ar statinių, kuriuose pavojinga dirbti ar būti, į kitas patalpas ar statinius, laikinai suteikiant jiems saugias patalpas.
 - 3.9. **Įvykis** – ekstremaliojo įvykio kriterijų neatitinkantis, nepasiekęs gamtinis, techninis, ekologinis ar socialinis įvykis, keliantis pavojų darbuotojų ir lankytojų gyvybei ar sveikatai, jų socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai.
 - 3.10. **Pavojingas objektas** – visa veiklos vykdytojo valdoma teritorija, įskaitant įprastą ir susijusią joje esančią infrastruktūrą ar vykdomą veiklą, kurios viename ar keliuose įrenginiuose yra pavojingų medžiagų.
 - 3.11. **Pavojingoji medžiaga** – medžiaga, mišinys ar preparatas, nurodytas Lietuvos Respublikos vyriausybės nustatyta sąraše arba atitinkantis nustatytus kriterijus ir esantis žaliavų, gaminių, šalutinių produktų, liekanų ar tarpinių produktų pavidalu, įskaitant medžiagas, kurios gali susidaryti kilus avarijai.
 - 3.12. **Pavojus** – pavojingos medžiagos savybės ar susidariusios situacijos keliama grėsmė žmonėms ir (arba) aplinkai.
 - 3.13. **Gelbėjimo darbai** – veiksmai, kuriais įvykių, ekstremaliųjų įvykių, ypatingų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu siekiama išgelbėti žmonių gyvybes, sveikatą ir turtą, suteikti žmonėms pirmąją medicinos pagalbą, taip pat apsaugoti aplinką.
 - 3.14. **Gelbėjimo darbų vadovas** – civilinės saugos pajėgų valstybės tarnautojas ar darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį, ekstremalios situacijos židinyje vadovaujantis paieškos, gelbėjimo ir neatidėliotiniams darbams, taip pat įvykio, ekstremaliojo įvykio likvidavimo ir jų padarinių šalinimo darbams.
 - 3.15. **Krizė** – valstybės lygio ekstremalioji situacija, kurios nepavyksta arba neįmanoma likviduoti ir (ar) pašalinti jos padarinių taikant LR krizių valdymo ir civilinės saugos įstatyme nustatytas valstybės lygio ekstremalios situacijos valdymo priemones, ypatingo įvykio, taip pat išorės arba vidaus įvykių ar procesų nulemta situacija, kelianti grėsmę Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesams ar gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimui. Ši sąvoka neapima grėsmę valstybės suverenumui, teritorijos vientisumui, Lietuvos Respublikos konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai keliančių situacijų ir įvykių, kuriems esant yra pagrindas priimti sprendimą dėl kariuomenės panaudojimo reaguojant į vietinio pobūdžio ginkluotus incidentus ir valstybės sienos pažeidimus, pagal savo pobūdį neprilygstančius agresijos aktams, ar įvesti karo padėtį.
 - 3.16. **Krizių ir ekstremaliųjų situacijų prevencija** – kryptingai vykdoma veikla, kad būtų išvengta krizių ar ekstremaliųjų situacijų arba mažėtų jų galimybė, o susidarius krizei ar ekstremaliajai situacijai būtų kuo mažiau pakenkta Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesams, gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimui, gyventojams, valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų ir veiklos vykdytojų veiklai, turtui ir aplinkai.
 - 3.17. **Krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planas** – valstybės institucijų ir įstaigų veiksmų ir

priemonių, turinčių užtikrinti krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymą, planas.

- 3.18. **Krizių valdymas** – veikla, apimanti rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesams ar gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimui numatymą, stebėjimą, prevencinių ir pasirengimo priemonių rengimą ir vykdymą, krizių likvidavimą ir jų padarinių šalinimą.
- 3.19. **Krizių valdymo ir civilinės saugos mokymas** - paskaitos, seminarai, pratybos ir kiti renginiai, kurių tikslas – suteikti pasirengimo krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms, jų valdymo žinių, mokyti šias įgytas žinias taikyti praktikoje ir patikrinti asmenų pasirengimą veikti krizių, ekstremaliųjų situacijų, karinių ir hibridinių grėsmių metu.
- 3.20. **Kolektyvinės apsaugos statinys** - statinys ar patalpa, kuri yra pritaikyta žmonėms apsaugoti nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių ekstremaliosios situacijos ar karo metu.
- 3.21. **Perspėjimo sistema** – visuma organizacinių ir techninių priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti garsinio perspėjamojo civilinės saugos signalo davimą ir (ar) informacijos apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, galimus padarinius, jų šalinimo priemones ir apsisaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus perdavimą darbuotojams ir lankytojams, valstybės ir savivaldybės institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms ir ūkio subjektams.
- 3.22. **Slėptuvė** – specialiosios paskirties statinys arba specialiai įrengta patalpa žmonėms, kurie užtikrina valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų veiklą ekstremaliųjų situacijų ar karo metu, apsaugoti nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių.

Krizių valdymas ir civilinė sauga Gimnazijoje:

4. Gimnazijos direktorius atsako už pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms savo vadovaujamoje Gimnazijoje.
5. Gimnazijoje yra parengtas ir reguliariai peržiūrimas, koreguojamas bei papildomas Ekstremaliųjų situacijų valdymo planas.
6. Gimnazijoje rengiami metiniai Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planai.
7. Gimnazijoje nustatytu periodiškumu vyksta civilinės saugos pratybos ir mokymai.
8. **Gimnazija, kaip ūkio subjektas, privalo:**
 - 8.1. Vilniaus Pilaitės gimnazija yra įtraukta į Vilniaus miesto savivaldybės kolektyvinės apsaugos statinių sąrašą, ir susidarius ekstremaliajai situacijai bei gavus Vilniaus miesto savivaldybės administracijos nurodymus, privalo:
 - 8.1.1. priimti ir suteikti laikiną prieglobstį 1135 gyventojams;
 - 8.1.2. pasirūpinti priimtų gyventojų maitinimu, medicininės pagalbos poreikiais bei sanitarinėmis sąlygomis;
 - 8.2. krizių valdymo ir civilinės saugos įstatyme nustatytais atvejais teikti materialinius išteklius ir atlikti būtinas užduotis;
 - 8.3. vykdyti gelbėjimo darbų vadovo, operacijų vadovo, vyriausybės, mero ir savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimus, reikalingus įvykiui, ekstremaliajam įvykiui, krizei ar ekstremaliajai situacijai likviduoti, jų padariniams šalinti.
9. **Gimnazijos direktorius įgalioti asmenys:**
 - 9.1. nedelsdami perspėja Gimnazijos darbuotojus apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, organizuoja Gimnazijos darbuotojų, ugdytinių ir lankytojų evakavimą, gelbėjimo darbus ir jiems vadovauja;
 - 9.2. organizuoja Gimnazijos darbuotojų civilinės saugos mokymą;
 - 9.3. užtikrina mero ar jo įgalioto asmens privalomų nurodymų įgyvendinimą;
 - 9.4. prireikus aprūpina savo Gimnazijos darbuotojus būtinomis priemonėmis;
 - 9.5. teikia merui, savivaldybės administracijos direktoriui ir reikiamai ministerijai pagal ministrui pavestą valdymo sritį duomenis, reikalingus krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos uždaviniams įgyvendinti;

- 9.6. vyriausybės nustatyta tvarka informuoja apie įvykį, ekstremalųjį įvykį, ypatingą įvykį, ekstremaliąją situaciją;
- 9.7. atlieka kitas teisės aktuose nustatytas su krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos uždavinių įgyvendinimu susijusias funkcijas.

Darbuotojų teisės ir pareigos.

10. Gimnazijos darbuotojai turi teisę:
 - 10.1. būti perspėti apie gresiančią ar susidariusią krizę ar ekstremaliąją situaciją, gauti informaciją apie įvykusius įvykius, ekstremaliuosius įvykius, susidariusią krizę ar ekstremaliąją situaciją ir rekomendacijas, kaip elgtis;
 - 10.2. įvykių, ekstremaliųjų įvykių, krizių ir ekstremaliųjų situacijų metu gauti reikalingą pagalbą pagal krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektų galimybes.
11. Gimnazijos darbuotojai privalo:
 - 11.1. rūpintis, kad savo veikla nesukeltų pavojaus žmonių gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai ir nesutrikdytų valstybės valdymo, viešosios tvarkos;
 - 11.2. pranešti skubiosios pagalbos tarnybų ryšio numeriu 112 apie įvykį, ekstremalųjį įvykį, gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją;
 - 11.3. pasirengti ekstremaliosioms situacijoms, vadovaudamiesi valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų viešai skelbiamomis rekomendacijomis gyventojams;
 - 11.4. vykdyti gelbėjimo darbų vadovo, operacijų vadovo, Vyriausybės, mero ir savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimus, reikalingus įvykiui, ekstremaliajam įvykiui, krizei ir ekstremaliajai situacijai likviduoti, jų padariniams šalinti.
12. Civilinės saugos ženklai:

Kolektyvinės apsaugos statinys

Priedanga, slėptuvė

Susirinkimo vieta

II. SKYRIUS**GAMTINIO, TECHNINIO, EKOLOGINIO IR SOCIALINIO POBŪDŽIO PAVOJAI,
JŲ PRIEŽASTYS IR GALIMI PADARINIAI**

13. Nustatytus kriterijus pasiekę ar viršiję gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio įvykiai, keliantys pavojų darbuotojams, jų fiziologinėms ar socialinėms sąlygoms, turtui ir aplinkai priskiriami prie ekstremaliųjų įvykių. Ekstremaliųjų įvykių kriterijus tvirtina LR Vyriausybė.
14. Ekstremalieji įvykiai gali būti šio pobūdžio:
 - 14.1. **Gamtinio** – geologiniai reiškiniai: žemės drebėjimas, nuošliaužos; ryškūs klimatinių sąlygų pakitimai, sukeliantys hidrometeorologinius reiškinius: uraganus, viesulus, smarkius lietus, sausras, smarkius snygius, pūgas, speigus, potvynius; ypač pavojingos arba masinės epidemijos,

- epizootijos, epifitotijos;
- 14.2. **Techninio** – įvykiai, incidentai, avarijos susijusios su vandenų laivo ir orlaivio naudojimu, geležinkelio transportu, automobilių eismo įvykiai; didelės pramoninės avarijos pavojinguose objektuose; cheminių, radioaktyvių medžiagų patekimai į aplinką; pastatų ir statinių griūtis; įvykiai energetikos sistemoje, magistralinių vamzdynų avarijos ir kiti įvykiai, būdingi pramonės objektams ir komunikacijoms;
- 14.3. **Ekologinio** – aplinkos oro, vandens, dirvožemio ir grunto užteršimas pavojingomis cheminėmis medžiagomis, anglies monoksidu, sieros ir azoto dioksidu, naftos produktais, pavojingomis atliekomis ir branduolinėmis ar radioaktyviomis medžiagomis;
- 14.4. **Socialinio** – nevaldomos žmonių minios nesankcionuoti veiksmai: streikas, pogromas, sporto aistrualių eisenų, riaušės, užsieniečių masinis antplūdis; teroro aktai, įkaito pagrobimas, diversija, taip pat kaimyninės valstybės karinis veiksmas prie LR Valstybės sienos ar įvykis kaimyninės valstybės pasienyje.
- 14.5. **Kito pobūdžio** – žmonių sveikatos sutrikimai, psichinės būklės pakitimai, traumos; pavojingi radiniai: sprogmenys, konteineris ar indas su neaiškios kilmės ar pavojinga medžiaga, radioaktyvioji, branduolinė medžiaga, įtaisai ar įrenginiai keliantys pavojų žmonėms.
15. Ekstremaliosios situacijos skirstomos į du lygius – savivaldybės ir valstybės:
- 15.1. savivaldybės lygio – ekstremaliosios situacijos, kurių padariniai šalinami savivaldybėje esančiomis civilinės saugos sistemos pajėgoms ir naudojant savivaldybėje turimus arba iš kitų savivaldybių gautus materialinius išteklius, o ekstremaliosios situacijos padarinių išplitimo ribos neviršija trijų savivaldybių teritorijų ribų;
- 15.2. valstybės lygio – ekstremaliosios situacijos, kurių padariniai šalinami keliose savivaldybėse esančiomis civilinės saugos sistemos pajėgomis ir naudojant savivaldybėse arba valstybėje turimus materialinius išteklius, o ekstremaliosios situacijos padarinių išplitimo ribos viršija trijų savivaldybių teritorijų ribas.
16. Įvertinant Lietuvos Respublikos geografinę padėtį ir gamtines sąlygas, Gimnazijoje vykdomą veiklą bei naudojamų pavojingų medžiagų fizines ir chemines savybes, Gimnazijoje pavojų gali kelti šie įvykiai:
- 16.1. **GAISRAS.** Tai sudėtingas fizikinis bei cheminis reiškinys, kuris dažnai padaro materialinių nuostolių, sukelia grėsmę žmonių gyvybei ir sveikatai. Gaisrų gesinimas – aktyvūs veiksmai, kuriais siekiama išgelbėti žmones, turtą bei užgesinti gaisrą.
- 16.1.1. **Gaisrų priežastys** - technologinių procesų pažeidimai, įrengimų eksploatavimo taisyklių nesilaikymas, įvairūs gedimai, stichinių reiškinų poveikis, priešgaisrinės saugos taisyklių nesilaikymas bei teroro aktai, diversijos.
- 16.1.2. **Gaisrų padariniai** – įvairių laipsnių asmenų nudegimai; apsinuodijimas gaisro metu susidarančiomis ir į aplinką išsiskiriančiomis nuodingomis medžiagomis (pvz., anglies monoksidu, sieros dioksidu, fosgenu, vandenilio chloridu, cianido rūgštimi, azoto oksidais, fosforo ir kitų medžiagų junginiais); materialiniai nuostoliai; galimi mirties atvejai.
- 16.2. **RADIOAKTYVUSIS UŽTERŠIMAS.** Radioaktyvioji tarša galima įvykus radiacinei avarijai atominėje elektrinėje, kai į aplinką išsiveržia didelis radioaktyviųjų medžiagų kiekis; įvykus avarijai transporte, kai pervežamos radioaktyvios medžiagos; nukritus kosminiam aparatui ar kitam skraidančiam objektui, kuriame yra radioaktyviųjų medžiagų; įvykus avarijai objekte, turinčiame lokalų radioaktyvųjų šaltinį; įvykus branduoliniam sprogimui ar teroro aktų atvejui.
- 16.2.1. **Radioaktyvios taršos padariniai** – bendra ar lokalinė teritorijos tarša; išorinė apšvita – apšvita, kurią patiria asmenys, kai juos veikia išorinė jonizuojančioji spinduliuotė dėl radioaktyviųjų medžiagų, patekusių ant kūno ar drabužių, iškritusių ant žemės, pastatų iš prasilenkiančio radioaktyvaus debesies; vidinė apšvita – asmens patiriama apšvita, kai į jo organizmą kvėpuojant, su maistu ar vandeniu arba tiesiog per kūno odą patenka radionuklidai. Radioaktyvusis

spinduliavimas, priklausomai nuo ekspozicinės apšvitinimo dozės dydžio, žmogaus organizme sukelia ūmines arba lėtines ligas, bei galimybę susirgti įvairaus laipsnio spinduline liga.

- 16.3. **HIDROMETEOROLOGINIAI REIŠKINIAI.** Dažniausiai pasikartojantys hidrometeorologiniai reiškiniai Lietuvoje yra stiprus vėjas (labai smarki audra, viesulas, škvalas, kai vėjo greitis siekia 28-32 m/s; uraganas, kai vėjo greitis siekia 33 m/s); smarki lijundra, ilgai trunkantis lietus, smarki pūga, tirštas rūkas, sausra ir pan. Šių ekstremalių situacijų valdyti negalima, tačiau galima nuspėti jų susidarymą, numatyti jų pobūdį, mastą, intensyvumą, kryptį. Todėl pranešimas apie artėjančią stichinę grėsmę dažniausiai skelbiamas per visuomenės informavimo priemones (radiją, televiziją, spaudą)
- 16.3.1. **Hidrometeorologinių reiškinių padariniai** – kitų sudėtingų įvykių (gaisrų, sprogimų, užtvindymų, avarių gamyboje, transporte bei vamzdynuose) išprovokavimas; pastatų sugriovimas ar sugadinimas; žmonių sužalojimai ar net žūtys; pasunkėjusios ar neįmanomos transporto judėjimo sąlygos; elektros energijos, vandens, šilumos, dujų tiekimo sutrikimai, ryšio paslaugų teikimo sutrikimai.
- 16.4. **TERORO AKTAI.** Teroro aktams priskiriama įkaito (įkaitų) paėmimas; pavojingų medžiagų padegimas, susprogdinimas, panaudojimas ar paskleidimas; diversija - kai sugadinami pramoniniai ir (ar) kiti strategiškai svarbūs objektai, pavojingi objektai, padaroma tiesioginių nuostolių: sugriaunamos komunikacijos, sunaikinama technika ir panašiai; sukeliami psichologinė įtampa; elektroninių duomenų vagystė ar sunaikinimas. Teroristų išpuolio objektai gali būti žmonės, pastatai, įrenginiai. Jiems sunaikinti arba užteršti gali būti panaudoti masinio naikinimo ginklų komponentai, kurie pasižymi dideliu naikinamuoju ir žalojamuoju poveikiu. Masinio naikinimo ginklams priskiriamos pavojingos biologinės, kovinės nuodingosios ir branduolinės – radioaktyviosios medžiagos bei naujos ginklų rūšys, pvz., lazeriai, akustinių ir mikrobangų generatoriai, nauji genų inžinerijos pasiekimai, psichotropinis, spindulinis, radijo dažnio, infragarsinis, geofizinis ir kt.
- 16.4.1. **Pavojingos biologinės medžiagos.** Biologiniam ginklui gaminti naudojamos patogeninių mikroorganizmų kultūros, sporos ir gyvų organizmų produkuojami toksinai. Mikroorganizmai patenka į žmogaus organizmą su įkvepiamu oru, su maistu ir vandeniui per virškinamąjį traktą, per sveiką odą, įkandus užkrėstiems kraują čiulpiantiems vabzdžiams, pro burnos, nosies, akių gleivinę ir per pažeistą odą. Biologinės medžiagos gali būti paskleistos purškiant, platinant dirbtinai užkrėstus kraują siurbiančius vabzdžius, užkrečiant orą ir vandenį diversinėmis biologinėmis priemonėmis, sukėlus avarijas keliuose arba geležinkeliuose transportuojant šias medžiagas, įvykus sprogimams ir gaisrams arba juos sąmoningai sukėlus laboratorijose, kur dirbama su šiais mikroorganizmais, netyčia paskleidus į aplinką nesilaikant saugos darbe reikalavimų ir pan. Teroristai gali panaudoti biologines medžiagas, kurios paveikia agrokultūrinę produkciją didelėje vietovėje. Dėl to gali būti destabilizuota regiono ar valstybės ekonomika. Pavojingiausios infekcinės ligos: maras, cholera, juodligė, bruceliozė, tulieemija, įnosė, dėmėtoji ir vidurių šiltinė, Ku ir dėmėtoji karštinė, raupai ir kt. **Pagrindiniai biologinės taršos požymiai:** pastebėti neįprasti biralai, skysčiai, garai, purškimo įtaisai ar įtartini paketai; neįprasti gyvūnų kritimo ir ligų atvejai; regionui neįprastos ligos; labai greitas ligos plitimas ir ryškūs epideminės kreivės svyravimai; daug pacientų, atvykstančių iš vienos vietovės; neįprastas žmonių, kurie kreipiasi į sveikatos priežiūros įstaigas, pagausėjimas, ypač, kai yra kreipiamasi dėl karščiavimo, respiratorinių ar gastroenterologinių negalavimų; daug staigios mirties atvejų.
- 16.4.2. **Kovinės nuodingosios medžiagos.** Tai aukšto toksiškumo cheminiai junginiai kuriuos panaudojus, užteršiama žemė, vanduo, oras ir aplinkoje esantys daiktai žmogaus sveikatai ir gyvybei pavojingomis koncentracijomis, o tiesiogiai patekusios į organizmą sukelia žmonių, gyvulių ir kitų gyvų organizmų mirtį arba juo sužaloja. Kovinės nuodingosios medžiagos buvo sukurtos, pagamintos ir teroristų panaudojamos kaip cheminis ginklas. Jos gali būti kietu, skystu,

lašų, dujų, garų arba aerozolių pavidalu. Kovingųjų nuodingųjų medžiagų poveikis organizmui gali būti vietinis arba bendras. Vietinis – kai tiesiogiai prisiliečiama prie tų medžiagų, bendras – kai žmogus įkvepia užnuodyto oro arba suvalgo apnuodyti maisto. Tada nuodingosios medžiagos pasklinda ir neigiamai veikia visą organizmą. Kovinės nuodingosios cheminės medžiagos būna trumpalaikės, kurios išlaiko kovines savybes tik keletą minučių (fosgenas, ciano anglies rūgštis) arba ilgalaikės, kurios išlaiko kovines savybes nuo kelių valandų iki kelių parų (ipritas, zomanas, Vx dujos). Pagal poveikį žmogaus organizmui kovinės nuodingosios medžiagos skirstomos į 6 grupes: nervus paralyžiuojančios medžiagos (fosforo organiniai junginiai – zarinas, zomanas, Vx dujos); odą žeidžiančios medžiagos (ipritas); bendrojo veikimo nuodijančios medžiagos (chlorcianas, ciano anglies rūgštis); troškinančios/dusinančios medžiagos (chloras, fosgenas); psichocheminės medžiagos (haliucinogenai, BZ, tremorinas, lizergino rūgšties medžiagos); dirginančios, ašarinės medžiagos (adamsitas, CS, chloraceto fenanas).

16.4.3. Branduolinės ir radioaktyviosios medžiagos. Sunkumai reaguojant į įvykius su branduolinėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis atsiranda dėl jonizuojančiosios spinduliuotės pobūdžio, nes ji nematoma ir neužuodžiama. Be jonizuojančiosios spinduliuotės matavimo prietaisų radioaktyviųjų medžiagų aptikti neįmanoma. Matavimo prietaisų pagalba nustatomas jonizuojančiosios spinduliuotės tipas ir lygis, o prognozuoti poveikio mastą žmonėms ir aplinkai gali tik kvalifikuoti ekspertai.

16.5. **SPROGIMAS.** Tai procesas, kada staigiai besiplečiant karštoms dujoms, medžiagos yra išmetamos į skirtingas puses. Sprogimus galima suskirstyti į du pagrindinius tipus, priklausomai nuo to, kas lemia sproginimą: sproginimai, įvykę dėl fizikinių procesų ir sproginimai, lemiami cheminių reakcijų.

16.5.1. **Sproginimų priežastys** – avarijos suslėgto oro sistemoje, kai užsidega kompresoriaus alyvos nuosėdos ant vamzdinių sienelių; avarijos slėgio induose, kur laikomos suslėgtos degios dujos, kai dėl korozijos indo sienelėse ar paprasto indo sienelės mechaninio poveikio, joms ištekėjus ar susimaišius su oru įvyksta greita oksidacijos reakcija; naftos produktų nuotėkis, kai uždaroje patalpoje ar aplinkos ore susidare sprogūs degių dujų ar garų ir oro mišiniai užsidega nuo liepsnos, žarijos ar kibirkšties šaltinių; fizikiniai garų sproginimai, kai skystis verda itin smarkiai (kai išlydytas metalas ar šlakas susiliečia su vandeniu ir t.t.); kietųjų medžiagų dulkės ar pluoštas, įgavę degių garų savybes (sprogsta metalo dulkės, miltai, anglies dulkės, metano dujos ir kt.); cheminių ir sprogiųjų medžiagų krovimo, gabenimo ir sandėliavimo taisyklių pažeidimai; teroro aktai ir diversijos.

16.5.2. **Sproginimų padariniai** – asmenų žalojimai, pastatų sugriovimai veikiant smūginės sproginimo bangos lekiančioms skeveldroms; asmenų nudegimai ir apakimai nuo ugnies ir įkaitusių dujų; naujų gaisro židinių atsiradimai; pavojingųjų ir nuodingųjų medžiagų susidarymas ir išsiskyrimas į aplinką sproginimo metu; galimi materialiniai nuostoliai; galimi asmenų mirties atvejai.

III. SKYRIUS

SAUGUS ELGESYS IR VEIKSMAI ĮVYKUS EKSTREMALIAJAM ĮVYKIUI GIMNAZIJOJE, GRESIANT AR SUSIDARIUS EKSTREMALIOSIOMS SITUACIJOMS

Darbuotojų veiksmai gaisro atveju

17. Pastebėjus gaisrą praneškite: bendruoju pagalbos telefonu 112, informuokite apie gaisrą tiesioginį vadovą, bendradarbius.
18. Atsižvelgiant į gaisro dūmų debesies slinkimo kryptį nurodykite asmenims, nesusijusiems su gaisro likvidavimo funkcijų vykdymu, evakuotis statmenai vėjo kryptčiai iš gaisro pavojaus zonos ant kelio, besiribojančio su degančiu objektu, arba į evakavimo punktą.
19. Gesinkite gaisro židinį turimomis pirminėmis gaisro gesinimo priemonėmis, kol atvyks budinčios priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos.

20. Pajutę apsinuodijimo gaisro dūmais požymius (akių dirginimą, kvėpavimo susilpnėjimą, viršutinių kvėpavimo takų nudegimą, gerklų spazmus, galvos svaigimą ir pan.) ar apsinuodijus bendradarbiui suteikite pirmąją pagalbą ir iškviškite skubiąją medicinos pagalbą.

Darbuotojų veiksmai radus įtartą daiktą.

21. Įtartinu daiktu gali būti:
- 21.1. bet kuris be priežiūros paliktas lagaminas, portfelis, krepšys, kuprinė ar paketas;
 - 21.2. bet kuris į sprogmenį panašus įtaisas;
 - 21.3. netipiškas daiktas, turintis neaiškią, nesuprantamą konstrukciją.
22. Kiekvienas daiktas, sukėlęs jūsų įtarimą, laikomas įtartinu. Jūsų intuicija yra geriausia priemonė, padedanti aptikti sprogstamąjį užtaisą ir užkirsti kelią nelaimei. Atminkite, tegu jus geriau apgauna intuicija, nei jūs apsiriksite, jos nepaklausęs.
23. Darbuotojų veiksmai aptikus pavojingą radinį:
- 23.1. nelieskite įtartino daikto, nes tai gali būti sprogmuo;
 - 23.2. įsidėmėkite – kol jūs nepaliesite sprogmens, jis greičiausiai nesprogs;
 - 23.3. jokių būdu nemėginkite patys išsiaiškinti jo turinio ir sudėties, nesiekite šio daikto pernešti ar kitais būdais pakeisti jo padėtį.
 - 23.4. esant galimybei, vietą, kur rastas daiktas, pažymėkite ryškios spalvos orientyru;
 - 23.5. tuo pačiu keliu atsitraukite nuo įtartino daikto ar sprogmens saugiu atstumu, reikia pasitraukti kuo toliau ar pasislėpti už patvarios konstrukcijos, geriausia sienos. Atkreipkite dėmesį, ar virš jūsų galvos nėra langų. Įvykus sprogimui, dūžtančių langų šukės gali jus sužeisti;
 - 23.6. apie įtartą daiktą praneškite kolegoms, ugdytiniais ir lankytojams, tiesioginiam vadovui, bendruoju pagalbos numeriu **112**;
 - 23.7. iki atvyks policijos pareigūnai, pasistenkite, kad į pavojingą zoną nepatektų kiti asmenys;
 - 23.8. nesukeldami panikos evakuokite žmones iš pavojingos vietos (50 – 100 m. atstumu);
 - 23.9. imkitės priemonių, kad niekas negalėtų patekti į pavojingą zoną. Perimetrai apsaugoti panaudokite Gimnazijos darbuotojus bei Gimnazijoje esančius specialius ženklus ar užtvartas;
 - 23.10. būtinai sulaukite policijos pareigūnų, nes tik jūs galėsite tiksliai nurodyti įtartino daikto ar sprogmens buvimo vietą, bei apibūdinti jį;
 - 23.11. vykdykite policijos pareigūnų nurodymus.
24. Atsižvelgiant į ekstremaliosios situacijos sukeltą pavojų Gimnazijos darbuotojų ir ugdytinių gyvybei ar sveikatai, sprendimą dėl evakuavimo iš evakuavimo punktų priima Operacijų centras.

Veiksmai, gavus laišką ar žinutę apie padėtą sprogmenį:

25. Gimnazijos direktoriaus veiksmai gavus grasinamojo pobūdžio laišką:
- 25.1. susisieikia su policija specialiuoju informacijos telefonu **8 700 60 000** ir išklauso nurodymų bei rekomendacijų;
 - 25.2. informuoja už civilinę saugą atsakingą asmenį ir duoda jam nurodymus;
 - 25.3. palaiko kontaktą su policijos pareigūnais;
 - 25.4. pareigūnams nurodžius, kartu su darbuotoju, atsakingu už civilinę saugą organizuoja darbuotojų ir paslaugų gavėjų evakuaciją.
 - 25.5. Darbuotojo, atsakingo už civilinę saugą, veiksmai:
 - 25.5.1. vykdo Gimnazijos direktoriaus ir pareigūnų nurodymus;
 - 25.5.2. informuoja kitus Gimnazijos darbuotojus apie gautą pranešimą;
 - 25.5.3. pasitelkus daugiau darbuotojų, apžiūri visas Gimnazijos patalpas, ieškant įtartino, pavojingo radinio;
 - 25.5.4. radus įtartą, pavojingą radinį, imasi priemonių, kad niekas negalėtų patekti į pavojingą zoną, panaudojant Gimnazijoje esančias priemones, ženklus ir užtvartas;
 - 25.5.5. organizuoja darbuotojų, paslaugų gavėjų ir lankytojų evakuaciją;
 - 25.5.6. informuoja paslaugų gavėjų tėvus/globėjus apie susiklosčiusią padėtį;

25.5.7. pasitinka atvykusias specialiąsias pajėgas;

25.5.8. vykdo Gimnazijos direktoriaus ir specialių pajėgų pareigūnų nurodymus.

Darbuotojų veiksmai sprogimo vietoje (arba po sprogimo).

26. Kriskite ant žemės ir rankomis prisidengkite galvą, jei yra galimybė pasinaudokite priedanga. Priedangą šiuo atveju teks rinktis iš arčiausiai esančių daiktų, tai gali būti statinio siena, darbinis stalas, spinta ar pan.
27. Nugriaudėjus sprogimui neskubėkite palikti priedangos, kai kurios skeveldros išsilaksto kaip bumerangai ir nukrenta netoli sprogimo vietos po keliolikos sekundžių, taip pat gali sprogti kiti (antriniai) sprogstamieji užtaisai.
28. Tik įsitikinus, kad skeveldros daugiau nekrenta, nedelsiant pasišalinkite saugiu atstumu. Naudokitės avariniais išėjimais, naudotis liftu griežtai draudžiama.
29. Jei yra sužeistų asmenų, padėkite jiems evakuotis į saugią vietą ir suteikite pirmąją medicininę pagalbą.
30. Pasirenkant saugią vietą, atkreipkite dėmesį į pažeistas pastato konstrukcijas, nes pastatas ar jo dalis gali sugriūti.

Darbuotojų veiksmai hidrometeorologinių reiškinių (smarkios audros, uragano) atveju.

31. Apie pavojų perspėkite tiesioginį vadovą, bendradarbius.
32. Likite patalpose, uždarykite sandariai patalpų langus ir duris.
33. Apribokite vaikščiojimą lauke.

Darbuotojų veiksmai aptikus pavojingą radinį ir galimų teroro aktų atveju.

34. Nelieskite radinio, apribokite priėjimą prie jo kitiems asmenims.
35. Apie pavojingą radinį praneškite – tiesioginiam vadovui, bendruoju pagalbos numeriu 112, bendradarbiams.
36. Pastebėję radinį lauke, laikykitės kiek įmanoma toliau nuo jo ne arčiau kaip 50 m. priešvėjinėje pusėje, kol atvyks budinčios pajėgos.
37. Išgirdus nedidelio galingumo duslų sprogimą ar pastebėjus besiveržiant dujas, garus, rūką ar dulkes, pajutus nepažįstamą kvapą, galima įtarti, kad į aplinką pateko pavojingos medžiagos, todėl:
 - 37.1. užsidėkite kaukę kvėpavimo takų apsaugai. Neturint kaukės ar respiratoriaus, užsidenkite nosį ir burną;
 - 37.2. nelieskite jokių daiktų nelaimės vietoje;
 - 37.3. kuo skubiau eikite iš užterštos zonos statmenai vėjo kryptčiai, venkite žemesnių vietų, nes ten labiau kaupiasi pavojingos medžiagos;
 - 37.4. esant patalpose, kopkite į aukštesnius aukštus arba kuo skubiau išėikite iš pastato saugiu maršrutu.

Darbuotojų veiksmai išgirdus pranešimą apie padėtą sprogmenį.

38. Išgirdę provokuojantį ar grasinantį pranešimą telefonu apie objekto užminavimą, padėtą sprogmenį ar kitą pavojingą įtaisą, pasistenkite gauti kuo daugiau ir smulkesnės informacijos, užrašykite priimtą informaciją.
39. Apie pokalbį nedelsiant praneškite: tiesioginiam vadovui, bendruoju pagalbos numeriu 112.
40. Klausydamiesi pranešimo apie padėtą sprogmenį išlikite ramūs, mandagūs. Klausykitės idėmiai. Nepertraukinėkite skambinančiojo. Surinkite kiek galima daugiau informacijos, tačiau venkite sudaryti įspūdį, kad rašote. Jei reikia, duokite suprasti, kad blogai girdite, viską užsirašinėkite pažodžiui:
 - 40.1. klausimai skambinančiajam: kada sprogs sprogmuo? Kur jis padėtas? Kaip jis atrodo? Kokio tipo sprogmuo (trotilas, dinamitas, parakas ir pan.)?
 - 40.2. svarbūs duomenys apie skambinusįjį: balsas ir kalbėjimo būdas, girdimi pašaliniai garsai, skambinusiojo amžius ir lytis.

III. SKYRIUS

PSICHOLOGINIS PASIRENGIMAS EKSTREMALIOMS SITUACIJOMS

41. Ekstremaliosios ar ypatingos sąlygos, kuriose gali atsidurti darbuotojas, įprastai sukelia psichologinę ir emocinę įtampą. Vieniems tai pasireiškia vidinių gyvybinių resursų mobilizavimu, kitiems – sumažėjusiu darbingumu arba visišku neveiklumu, sveikatos pablogėjimu, fiziologiniais ir psichologiniais reiškiniais.
42. Kiekvienas žmogus fiziniu ir psichiniu požiūriu yra skirtingas. Nors stresinėse situacijose žmonės elgiasi vienodai, tačiau civilinės saugos efektyvumas priklauso nuo moralinio ir psichologinio pasiruošimo lygio, sugebėjimo nugalėti baimę, išvengti sąmyšio ir būti veikliam susidariusioje situacijoje vadovaujant, organizuojant pasekmių likvidavimą ir teikiant pirmąją pagalbą nukentėjusiems.
43. Pagrindinė kliūtis efektyviai veikti ekstremaliosios situacijos metu yra baimė, pasireiškianti bendra žmogaus reakcija į kilusį pavojų arba kitaip vadinama sąmyšiu (panika).
44. Baimės priežastys yra įvairios, tačiau dažniausiai ji kyla iš savisaugos instinkto. Baimės jausmas yra visiškai įprastas ir žmogų persekioja nuo pat vaikystės, tačiau nuolatinis baimės jausmas kasdieniame gyvenime ar darbe gali būti valdomas ir iš dalies įveikiamas.
45. Nors kartais kylanti baimė ir suteikia žmogui papildomų jėgų, energijos, stiprumo, bet nuolatinis jos buvimas gali sukelti nuolatinę įtampą, kurios rezultatai beveik visada būna neigiami. Psichiatrai teigia, kad bet kokia įtampa sukelia nerimą. Esant tokiai būsenai organizme suaktyvėja medžiagų apykaita, žmogus pradeda prakaituoti, padidėja kraujospūdis, padažnėja pulsas, sutrinka žarnyno veikla ir pan. Visa tai tarsi ruošia organizmą savigynai – stengtis įveikti grėsiančius pavojus arba atvirkščiai, bėgti nuo jų. Reikia nepamiršti, kad nuo baimės jausmo iki tikro sąmyšio lieka tik vienas žingsnis, nuo kurio būtina žmones sulaikyti – kitaip šis reiškinys greitai tampa nevaldomas, apimantis vis daugiau žmonių. Jeigu nelaimė įvyksta netikėtai ir žmogus nespėja pabėgti iš nelaimės vietos, tai laiku įtraukus žmogų į pagalbos nukentėjusiesiems teikimo procesą, galima sumažinti nelaimės ir sąmyšio padarinius.
46. Ypač didelio pavojaus metu galimos trys svarbiausios žmonių psichikos būklės:
- 46.1. **normalus elgesys, savitvarda** – žmogus supranta susidariusias aplinkybes, sugeba padėti sau ir kitiems, vykdyti veiksmus;
- 46.2. **stiprus emocinis sutrikimas, didelė įtampa, pasimetimas, suvokimo stoka** – žmogus laukia nežinodamas ką daryti;
- 46.3. **sąmyšis, visiškai neprotingi veiksmai** – žmogus elgiasi netikslingai, šėlsta, praranda visuotinio pojūtį ir pan.
47. Sąmyšis kyla ne iš karto. Paprastai pradžioje kiekvienas palygina kilusio pavojaus dydį su savo galimybėmis išsigelti ir tik po to, kai nebemato išeities, kai įtampa tampa vyraujanti ir išsigeltėjimas atrodo negalimas, kyla visuotinė suirutė. Tokios papildomos sąmyšio kilimo priežastys gali būti baimės šauksmas (Tuoj sprogs! Degam! Bėgam! Ir pan.). Laiku pastebėjus kylantį pavojų imtis atsargumo priemonių ir neleisti kilti sąmyšiui yra visuomet lengviau negu jį vėliau suvaldyti.
48. **Sąmyšio išvengti padeda šios priemonės:**
- 48.1. laiku nustatyti įtampos židiniai;
- 48.2. rami, dalykiška, aiški ir kaskart pakartojama informacija;
- 48.3. tikslūs ir aiškūs, laiku pateikti vadovų nurodymai, nuolatinis ryšys su pavaldiniais, gelbėjimo pajėgomis;
- 48.4. vengimas žodžių „Sąmyšis“, „Grėsmė“, „Gali sprogti“ ir pan.
- 48.5. nesugebančių vadovauti nušalinimas.

49. Psichologiškai pasirengti ekstremaliosios situacijoms ir nugalėti baimę padeda:

- 49.1. psichologinės pusiausvyros išlaikymas;
- 49.2. valios, savitvardos ugdymas;
- 49.3. pilietiškumo ugdymas;
- 49.4. treniruotės, pratybos, imituojant tikrus pavojus, naudojant apsaugos priemones, įpratimas dirbti sudėtingomis sąlygomis, patirtis;
- 49.5. žinių lygio kėlimas;
- 49.6. pasitikėjimas vadovais, savimi ir savo jėgomis;
- 49.7. proto veiklos, minčių kontrolė;
- 49.8. vidinis įsitikinimas, meditacija, autogeninės treniruotės.

50. Kaip suteikti psichologinę paramą šalia esantiems asmenims, įvykus ekstremaliajam įvykiui:

- 50.1. rūpinkitės ir saugokite juos nuo pavojų. Stebėkite, kad asmenys negrįžtų į pavojingas vietas ir nenukentėtų nuo įvykio poveikio, kurio neįvertina dėl psichinės būklės;
- 50.2. būkite tolerantiški galimoms stresinėms reakcijoms. Žmonės jaučia nerimą, baimę, pyktį, gali sutrikti atmintis, tapti sunku orientuotis, blaiviai mąstyti, gali atsirasti įvairių sveikatos sutrikimo simptomų. Net pačios netikėčiausios reakcijos yra normalios ir turbūt neišvengiamos;
- 50.3. pasirūpinkite nukentėjusiųjų fizine būkle, prireikus suteikite pirmąją medicinos pagalbą (sutvarstykite žaizdas, duokite vaistų);
- 50.4. kalbėkitės apie tai, kas įvyko, kas vyksta. Paneikite jaudinančius gandus, paaiškinkite, kaip yra iš tikrųjų;
- 50.5. paaiškinkite apie pagalbą. Nemeluokite netgi norėdami padėti;
- 50.6. būkite kantrūs. Jeigu tarp nukentėjusiųjų yra vaikų, gali tekti keletą kartų kartoti atsakymus į tuos pačius klausimus – kas atsitiko, kas jiems padės, kur jie nakvos ir pan. Su stresą patyrusiais asmenimis kalbėkitės aiškiai, glaustai, suprantamais žodžiais, nevartokite specifinių terminų;
- 50.7. nepalikite nė vieno asmens vienišo. Leiskite jiems suprasti, kad domitės, kad suprantate jų būseną ir gerbiate jų jausmus. Nekritikuokite, nekaltinkite;
- 50.8. užjauškite nukentėjusius asmenis, paskatinkite juos kalbėti ir išklauskite. Padėsinkite ir nuraminkite. Suteikite vilties ir tikėjimo, kad sunkumai bus įveikti;
- 50.9. nesakykite „viskas bus gerai“ – nukentėjusiems taip neatrodo, geriau sakykite „taip, buvo baisu“, „taip, buvo liūdna“, bet „pavojus jau praėjęs“, „mes esame saugūs“;
- 50.10. skatinkite žmones pasitikėti savimi. Žmonės jaučiasi blogai, kai yra bejėgiai ir labai priklausomi nuo tų, kurie juos globoja. Suraskite visiems kokios nors veiklos;
- 50.11. skatinkite bendrauti tarpusavyje. Adekviau į situaciją reaguojančius asmenis galima paskatinti pasikalbėti su aštriausiai į situaciją reaguojančiais žmonėmis;
- 50.12. padėkite susisiekti su šeimos nariais. Nežinoma šeimos narių buvimo vieta, nežinia, ar jie saugūs, didina nerimą ir sunkina psichologinę būklę. Darykite viską, kas įmanoma, siekdami išsiaiškinti šeimos narių kontaktus ir su jais susisiekti;
- 50.13. norėdami padėti tiems, kurių artimieji žuvo, elkitės pagarbiai ir užjaučiamai. Neverskite kalbėti, nekamantinėkite, leiskite pabūti vieniems.

IV. SKYRIUS**ELGESIO EKSTREMALIOSIOMIS SĄLYGOMIS ATMINTINĖS**

51. **Kaip elgtis išgirdus kaukiančias sirenas. „DĖMESIO VISIEMS“ – tai įspėjamasis pulsuojančio 3 minučių trukmės kaukimo garsinis signalas (9 sekundės kaukimo – 6 sekundės pauzė).**

Jei negaunate įspėjamojo pranešimo į savo mobilųjį telefoną, įsijunkite televizorių arba radijo imtuvą (LRT kanalas) ir išklausykite informaciją bei rekomendacijas. Griežtai laikykitės rekomendacijų. Laukite tolimesnių nurodymų.

„Dėmesio visiems“ 	ĮSPĖJAMASIS GARSINIS SIGNALAS – PULSUOJANTIS 3 MINUČIŲ TRUKMĖS SIRENOS KAUKIMAS Pranešama apie artėjančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos grėsmę, perspėjimo sistemos patikrinimą ar civilinės saugos pratybas.
Išgirdę sirenos kaukimą: • Įjunkite radiją arba televizorių ir išklausykite informaciją bei rekomendacijas. • Griežtai vykdykite rekomendacijas. • Būkite įsijungę LRT Radijo ir LRT Televizijos programas. Laukite tolesnių nurodymų.	

52. **„Cheminis pavojus“** - tai balsu skelbiamas signalas-pranešimas, įspėjantis apie realų ar gresiantį cheminės taršos pavojų atitinkamoje teritorijoje. Jis transliuojamas per radiją ir (arba) televiziją, garsines avarinio signalizavimo sirenas, elektronines sirenas ne vėliau kaip per 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo „Dėmesio visiems“ perdavimo pradžios. Išgirdę šį signalą:

- 52.1. nedelsiant pasišalinkite iš užterštos teritorijos. Judėkite statmenai vėjo kryptčiai, kad vėjas pūstų į šoną;
- 52.2. jei nėra galimybės skubiai pasitraukti iš taršos zonos, likite uždaroje patalpoje arba, jei esate lauke, eikite į vidų;
- 52.3. išjunkite vėdinimo, oro tiekimo, kondicionavimo ir šildymo oru sistemas, uždarykite langus, orlaides, dūmtraukių sklendes, uždenkite vėdinimo angas, patikrinkite, ar nėra plyšių, užsandarinkite patalpų langus ir duris;
- 52.4. be reikalo neikite į lauką, prireikus išeiti, saugokite kvėpavimo takus: užsiriškite sudrėkintą vatos ir marlės raištį arba nosį ir burną pridenkite drėgnu rankšluosčiu. Jei turite, naudokite respiratorių. Būtina saugot odą, tam geriausiai tinka vandens nepraleidžiantys drabužiai ir avalynė. Grįžę būtinai nusiprauskite po dušu, apsirenkite švariais drabužiais, o užterštus sudėkite į polietileninį maišą ir išneškite iš patalpų, kuriose esate;
- 52.5. ruoškitės galimam evakavimui.

53. **„Radiacinis pavojus“** – tai balsu skelbiamas signalas-pranešimas, įspėjantis apie realų ar gresiantį radioaktyviosios taršos pavojų atitinkamoje teritorijoje. Jis transliuojamas per radiją ir (arba) televiziją, garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas ne vėliau kaip 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo „Dėmesio visiems“ perdavimo pradžios. Išgirdę šį signalą:

- 53.1. likite uždaroje patalpoje arba, jei esate lauke, eikite į vidų;
- 53.2. išjunkite vėdinimo, oro tiekimo, kondicionavimo ir šildymo oru sistemas, uždarykite langus, orlaides, dūmtraukių sklendes, uždenkite vėdinimo angas, patikrinkite ar nėra plyšių, sandarinkite patalpų langus ir duris;
- 53.3. be reikalo neikite į lauką, prireikus išeiti, saugokite kvėpavimo takus: užsidenkite vienkartinę kaukę, nosinę ar rankšluosčiu. Jei turite, lauke naudokite dujokaukę ar respiratorių;
- 53.4. grįžę būtinai nusiprauskite po dušu, apsirenkite švariais drabužiais, o užterštuosius sudėkite į polietileninį maišą ir išneškite iš patalpų, kuriose esate;
- 53.5. ruoškitės galimam evakavimui.

54. **„Oro pavojus“** – tai balsu skelbiamas signalas-pranešimas, įspėjantis apie tiesioginę priešo

- užpuolimo grėsmę. Jis transliuojamas per radiją ir (arba) televiziją, garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas ne vėliau kaip 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo „dėmesio visiems“ perdavimo pradžios. Išgirdę šį signalą:
- 54.1. privalote išjungti iš elektros tinklo nenaudojamus elektros prietaisus, dujas ir vandenį;
 - 54.2. pasiimkite dokumentus, pinigus, maisto produktų, vandens, turimas asmenines apsaugos ir medicinos pagalbos priemones ir skubėkite į artimiausią kolektyvinės apsaugos statinį ar kitą priedangą;
 - 54.3. jei liekate darbo vietoje, slėpkitės rūsyje ar kitoje priedangoje;
 - 54.4. nepasiduokite panikai, perspėkite artimuosius.
 55. **Kaip elgtis įvykus nelaimėi.** Išgirdus pranešimą, kad įvyko nelaimė ar artinasi pavojus, patariama elgtis ramiai:
 - 55.1. nesinervinkite, susikaupkite ir nurimkite;
 - 55.2. nepalikite vietos, kurioje esate, be ypatingo reikalo;
 - 55.3. išklausę pranešimą apie įvykusią ar artėjančią nelaimę, toliau vadovaukitės nurodymais;
 - 55.4. jeigu jūs vis dėlto privalote vykti, išjunkite elektrą, užsukite dujų, vandens sklendes, uždarykite langus, patalpas užrakinkite;
 - 55.5. automobilyje įsijunkite radiją. Klausykitės informacinių pranešimų ir rekomendacijų;
 - 55.6. išgirdę informaciją apie pavojų, neperkraukite ryšio linijos;
 - 55.7. stenkitės be būtino reikalo neskambinti savo artimiesiems, draugams ir pažįstamiems mobiliojo ar fiksuoto ryšio telefonais, nes tuomet ryšio linijos gali būti perkrautos ir užblokuotos. Gelbėjimo darbų pajėgoms bus ypač reikalingas laisvas ryšys, kad galėtų gauti pranešimus, kokie gyvenamieji rajonai nukentėjo, kiek yra nukentėjusiųjų, kur siųsti pagalbą;
 - 55.8. skambinkite tik norėdami pranešti apie būtiną pagalbą, sužeistus asmenis ar apie kokį nors netikėtą pavojų.
 56. **Nelaimėi praėjus:**
 - 56.1. būkite atsargūs sugrįžę į vietovę, kur įvyko nelaimė;
 - 56.2. atsargiai apžiūrėkite pastatus. Jie gali būti apgadinti arba net suniokoti, todėl ypač pavojingi, nes gali bet kada sugriūti;
 - 56.3. įeidami į pastatą jokia būdu nešvieskite sau kelio fakelu ar žvake. Nerūkykite, nes gali kilti gaisras arba įvykti sprogimas. Tai gali atsitikti dėl daugelio priežasčių. Pirmiausia – dėl išsiveržusių dujų, išsiliejusių degiųjų medžiagų;
 - 56.4. laikykitės toliau nuo nutrūkusių laidų (taip pat telefono). Bet kuris laidas – mirtino pavojaus šaltinis;
 - 56.5. nejunkite elektros jungiklių, kol neįsitikinote, kad laidai tvarkingi ir nepažeisti;
 - 56.6. patikrinkite, ar pastate arba šalia jo nėra dujų, kitų cheminių medžiagų kvapo;
 - 56.7. neskubėkite vartoti vandentiekio vandens. Įsitikinkite, ar jis švarus;
 - 56.8. jei atsidūrėte netoli vietos, kur vyksta gelbėjimo darbai, o Jūsų pagalbos ten nereikia, be reikalo netrukdykite gelbėtojams;
 - 56.9. niekur nevažiuokite. Keliai gali būti sugadinti ar užversti. Jeigu vis dėlto privalote vykti, būkite itin atsargūs – važiuokite saugiu greičiu. Susidūrę su kokia nors kliūtimi, pavojinga eismo dalyviams, kaip galima greičiau praneškite apie tai civilinės saugos tarnyboms.
 57. **Prasidėjus karui ar pasirodžius priešiškiems kariams jūsų mieste.** Pirmiausia reikia įsisąmoninti, kad jūs – civilis asmuo, kuriam rūpi išlikti gyvam ir saugiai pasitraukti iš karo veiksmų zonos. Civiliai asmenys konflikto metu turi suprasti, kad darbo vieta, kurioje dirba, nėra svarbiau už jų gyvybę, todėl nereikia stengtis bet kokia kaina saugoti įmonės turtą. Jei tikimasi, kad vietoje, kurioje esate, vyks susirėmimai, patartina evakuotis į kitas saugias vietas.
 58. Veiksmai, bandant evakuotis, prasidėjus karui ar pasirodžius priešiškiems kariams:
 - 58.1. išsaugokite šaltą protą. Nepanikuokite ir nepraraskite sveikos nuovokos. Šūviai už lango dar nėra

- pasaulio pabaiga. Net jeigu Jūsų pastate įsikūrė sužeistųjų priėmimo punktas, o kaimyninėse patalpose įsitvirtino snaiperiai, tai dar nereiškia, kad turite bėgti kur akys mato. Toks sprendimas Jums gali kainuoti gyvybę. Įvertinkite kas į ką šaudo ir kodėl;
- 58.2. laikykitės toliau nuo karių. Jeigu Jūsų darbovietė atsidūrė aktyvių karinių veiksmų zonoje – turite trauktis. Ypač jei šalia Jūsų įsitvirtino vienos ar kitos pusės kariai. Anksčiau ar vėliau jie pradės susišaudymą, o būdamas beginklis civilis, Jūs galite tapti atsitiktine auka;
- 58.3. aiškiai parodykite, kad esate civilis. Pasiimkite baltą audeklą (užuolaidą, staltiesę ar pan.) ir apvyniokite juo savo rankas virš alkūnių.
- 58.4. pamirškite smalsumą. Jūsų tikslas – ištrūkti iš pastato ar kovos veiksmų zonos. Jokių nukrypimų nuo kurso, kad pasižiūrėtumėte kas vyksta.

59. Atmintinė, radus įtartiną daiktą ar sprogmenį

„Jei sprogmens nepaliesi, greičiausiai jis nesprogs“	Nelieskite įtartinų daiktų
„Jei tu matai bombą, tai ir bomba mato tave“	Nueikite kuo toliau tuo pačiu keliu ir pasislėpkite už patvarios konstrukcijos
„Geriau išminuotojams patikrinti įtartiną daiktą, nei atvykti į įvykio vietą po sprogimo“	Nedvejodami kvieskite pagalbą bendruoju pagalbos numeriu 112
„Nuo įtartino daikto ar sprogmens kuo toliau nuveskite visus smalsuolius“	Aptverkite pavojingą zoną, pasitelkite kitų asmenų pagalbą
„Būtinai sulaukite policijos pareigūnų atvykimo“	Tik jūs galite tiksliai apibūdinti radimo vietą ir aplinkybes

60. Atmintinė sulaukus skambučio apie padėtą sprogmenį ar radioaktyvias medžiagas

Klausimai skambinančiajam: 1. Kada sprogs sprogmuo? 2. Kur jis padėtas? 3. Kaip jis atrodo? 4. Kokio tipo sprogmuo? (trotilas, dinamitas, amonitas, parakas ir pan.) 5. Kokios medžiagos naudojamos? (radioaktyvios, biologinės, cheminės) 6. Ar Jūs padėjote sprogmenį/radioaktyvias medžiagas? 7. Kodėl? 8. Koks Jūsų adresas? 9. Koks Jūsų vardas, pavardė? Svarbūs duomenys: 1. Pokalbio laikas 2. Data 3. Tel. Nr., iš kurio išklaustas pranešimas	Duomenys apie skambinusįjį: Balsas ir kalbėjimo būdas: - ramus, greitas, verkiantis, nosinis, - gilus, trūkčiojantis, piktas, švelnus, - normalus, mikčiojantis, itūžęs, - švepluojantis, nuryjantis seiles, - su akcentu, lėtas, besijuokiantis, - girtas, gergždžiantis, kita... Girdimi pašaliniai garsai: - balsai, triukšmas, muzika, juokas, tylą, kita... Skambintojo kalba: - skambintojo lytis, - skambintojo amžius, - skambintojo rasė
---	--

61. Saugaus elgesio atmintinės, įvykus ar grėšiant gamtinio pobūdžio ekstremalioms situacijoms, pateiktos priede Nr. 2

Parengė:

UAB „Veritas bona“ (304628436)
Civilinės saugos instrukcija
Priedas Nr. 1

CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PAJĖGOS IR JŲ ATLIEKAMOS FUNKCIJOS

Priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos:

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ir jam pavaldžios įstaigos, savivaldybių priešgaisrinės tarnybos, žinybinės priešgaisrinės pajėgos ir savanoriškos ugniagesių formuotės.

Gesina gaisrus, vykdo gelbėjimo, paieškos ir kitus neatidėliotinus darbus, likviduoja įvykius, ekstremaliuosius įvykius bei ekstremaliąsias situacijas ir šalina jų padarinius.

Policijos pajėgos:

Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, teritorinės ir specializuotos policijos įstaigos.

Saugo ekstremaliosios situacijos židinį, kontroliuoja civilinės saugos sistemos pajėgų ir kitų tarnybų patekimą į ekstremaliosios situacijos židinį, palaiko viešąją tvarką ir užtikrina eismo saugumą ekstremaliosios situacijos židinyje, renka ir sistemina informaciją apie nukentėjusius ir žuvusius gyventojus, nustato žuvusiųjų tapatybę ir organizuoja jų išgabenimą iš ekstremaliosios situacijos židinio teisės aktų nustatyta tvarka ir atvejais kartu su kitomis kompetentingomis institucijomis.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos pajėgos:

ekspertai, specialistai, orlaivių ekipažai ir patrulinių laivų įgulos

Dalyvauja vykdamas paieškos ir gelbėjimo darbus pasienio vidaus vandenyse, ieško pasiklydusių, dingusių asmenų, žvalgo ekstremaliosios situacijos židinį iš oro, stebi radiacijos foną ir padeda policijos pareigūnams užtikrinti arba savarankiškai vykdo policijos pajėgų funkcijas pasienio ruože ir kituose Valstybės sienos apsaugos tarnybos kontroliuojamuose ar saugomuose objektuose.

Sveikatos priežiūros įstaigų pajėgos:

greitosios medicinos pagalbos įstaigos, kitos Lietuvos nacionalinei sveikatos sistemai priklausančios asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos.

Teikia greitosios medicinos pagalbos paslaugas, prireikus nugabena nukentėjusiuosius ir (arba) pacientus į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, nustato cheminę, biologinę, radiologinę taršą ir kontroliuoja jos plitimą.

Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos pajėgos:

Viešojo saugumo tarnybos padaliniai.

Užkerta kelią veiksams, keliantiems pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai, arba veiksams, kuriais šiurkščiai pažeidžiama viešoji tvarka (masiniai neramumai, grupiniai veiksmai, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ar priešinamasi civilinės saugos sistemos pajėgoms), padeda likviduoti ekstremaliąsias situacijas ir jų padarinius.

Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos pajėgos:

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba ir jai pavaldžios įstaigos, veterinarijos gydytojai.

Organizuoja gyvūnų apsaugą nuo užkrečiamųjų ligų, o joms atsiradus – tokių ligų židinių likvidavimą, atlieka gyvūnų užkrečiamųjų ligų laboratorinius tyrimus, vykdo apsaugos nuo bendrų žmonėms ir gyvūnams užkrečiamųjų ligų, taip pat kitų gyvūnų užkrečiamųjų ligų likvidavimo, profilaktikos ar apsaugos priemones, prižiūri ir kontroliuoja geriamojo vandens, maisto, pašarų saugą ir kokybę.

Avarinių tarnybų, atliekančių neatidėliotinus darbus, pajėgos:

vandentiekio, kanalizacijos, elektros, šilumos tinklų, dujų ūkio, kelių priežiūros tarnybų, sanitarinio švarinimo ir kitas komunalines paslaugas teikiančių įmonių pajėgos.

Likviduoja vandentiekio, kanalizacijos, elektros, šilumos tinklų, dujų ūkio avarijas, atkuria nutrūkusių paslaugų teikimą, rūpinasi kelių pravažumu (valo kelius), padaro nekenksmingas cheminėmis, biologinėmis, radiologinėmis medžiagomis užterštas patalpas, surenka išsiliejusias kenksmingas medžiagas ir t. t.

Ūkio subjekto pajėgos:

ūkio subjekto darbuotojai

Pradedama gesinti ūkio subjekte kilusį gaisrą arba likviduoti kilusią avariją, organizuoja darbuotojų ir (arba) turto evakavimą, padeda kitoms civilinės saugos sistemos pajėgoms likviduoti ūkio subjekte kilusį ekstremalųjį įvykį ir jo padarinius.

Parengtų savanorių ir asociacijų pajėgos:

parengti savanoriai ir asociacijų nariai

Padeda likviduoti ekstremaliąsias situacijas, teikia pirmąją medicinos ir socialinę pagalbą, psichologinę paramą.

Lietuvos kariuomenė nėra civilinės saugos sistemos subjektas

Lietuvos kariuomenė yra krašto apsaugos sistemos pagrindinė dalis ir nepriklauso civilinės saugos sistemai. Tačiau yra nustatyta, kad nuo 2009 metų kariuomenė per Karinių jūrų pajėgų Jūrų gelbėjimo koordinavimo centrą organizuoja, koordinuoja ir vadovauja žmonių paieškos ir gelbėjimo darbams paieškos bei gelbėjimo rajone ir vadovauja teršimo incidentų likvidavimo darbams jūros rajone, taip pat reguliariai atlieka taršos stebėjimus iš oro virš jūros rajono. Be to, numatyta, kad ekstremaliųjų situacijų atvejais, kai įvykio mastas sparčiai didėja, tam tikroms gelbėjimo ir kitų neatidėliotinų darbų užduotims ekstremaliosios situacijos židinyje atlikti kariniai vienetai krašto apsaugos ministro įsakymu gali būti nusiųsti padėti civilinės saugos sistemos pajėgoms. Kariniai vienetai gali būti nusiųsti tik gavę Vyriausybės ekstremaliųjų situacijų komisijos pirmininko arba savivaldybės, kurios teritorijoje yra ekstremaliosios situacijos židinys, administracijos direktoriaus rašytinį prašymą.

Gesinamas gaisras Trakėdžių durpyne, Šilutės raj., 2011 m.

Nepravažiuojamas Šilutės kelias, 2011 m.

Ekstremaliųjų situacijų atvejais kariniai vienetai gali būti pasitelkiami vykdyti šias užduotis:

- perspėti gyventojus apie gresiantį pavojų;
- organizuoti ir vykdyti gyventojų ir turto evakavimą;
- turimomis priemonėmis bei darbo jėga įrengti laikino apgyvendinimo vietas (pvz., statyti palapines, įrengti prausykla, lauko virtuves ir t. t.);
- aprūpinti ir aptarnauti evakuotuosius (pirmoji medicinos pagalba, apsauga, maisto ir labdaros dalijimas);
- nustatyti cheminio, biologinio, radiologinio, branduolinio pavojaus atvejais panaudotas kovines nuodingąsias medžiagas ir jų išplitimo ribas;
- padėti palaikyti viešąją tvarką, užtikrinti gyventojų ir turto saugumą nustatytuose nelaimės rajonuose;
- naudojant specialiąją aviacinę įrangą (vandens krepšį) gesinti miškų ir durpynų gaisrus, likviduoti kitus incidentus;
- atlikti žvalgybą iš oro kilus potvyniui, miškų ir durpynų gaisrai bei kitoms ekstremaliosioms situacijoms arba įvykiams;
- orlaiviais, laivais gabenti specialistus, medikus, gelbėtojus, įrangą ir reikalingas priemones į ekstremaliosios situacijos vietas ar įvykio židinį, o ligonius ar nukentėjusiuosius – į gydymo įstaigas;
- teikti medicinos pagalbą;
- organizuoti ir vykdyti evakuojamų gyventojų ir technikos sanitarinį švarinimą.

SAUGAUS ELGESIO ATMINTINĖS ĮVYKUS AR GRĖSIANT GAMTINIO POBŪDŽIO EKSTREMALIAJAI SITUACIJAI

Kaip elgtis artėjant uraganiniam vėjui?

Apie artėjantį stiprų vėją, audrą ar uraganą žmonės informuojami iš anksto. Kol yra laiko, reikia:

- pasirūpinti maisto ir vandens atsargų, žvakių, atsarginių maitinimo elementų žibintui;
- nustatyti maksimalų šaldytuvo šaldymo režimą – didelė tikimybė, kad nutrūks elektros tiekimas;
- sunešti baldus, lengvus daiktus iš lauko ir balkonų;
- pritvirtinti lengvai atplėšiamas pastato dalis;
- automobilį pastatyti kuo atviresnėje vietoje, toliau nuo medžių, elektros perdavimo linijų, statinių;
- sandariai uždaryti duris, langus, ventiliacines angas, palėpių angas, kad nesusidarytų skersvėjai;
- slėptis nuo vėjo namuose, saugiausia būti uždaroje patalpoje, kur yra mažiausiai langų: rūsyje, vonios kambaryje, koridoriuje – kuo toliau nuo langų, stiklinių lauko durų.

Jeigu uraganas užklupo gatvėje, vengti pagrindinių gatvių, kur gausu vėjo lengvai nuplėšiamų reklamos stendų, rodyklių, kelio ženklų – nešami vėjo jie gali sužeisti. Taip pat reikia vengti elektros perdavimo linijų, medžių, didelių vitrinų. Slėptis patartina artimiausiu namų laiptinėse, skersgatviuose tarp namų.

Jei uraganas užklupo miške, geriausiai slėptis tarp tankiai suaugusių vidutinio dydžio medžių, nepatartina būti prie pavienių didelių medžių. Atvirame lauke nuo vėjo slėptis reikia kuo žemesnėje reljefo vietoje. Laisvus drabužius reikia kruopščiai susisegti, apsirišti, kad vėjas iš jų nedarytų „burių“.

Atėjus karščiams, rekomenduojama:

- kuo mažiau būti lauke;
- gerti daug skysčių (labiausiai tinka mineralinis, mineralizuotas arba lengvai pasūdytas vanduo);
- vengti skysčių su kofeinu, alkoholiu, cukrumi arba saldikliais (jie skatina didesnį skysčių išsiskyrimą);
- dėvėti šviesius medvilninius drabužius, nepamiršti galvos apdangalų;
- riboti fizinį darbą, ypač vidudienį.

Kaip elgtis žaibuojant?

Geriausia apsauga – būti patalpoje. Jeigu pastatas turi žaibolaidį, tai dar labiau padidina saugumą. Būnant patalpoje, reikia:

- sandariai užsidaryti langus, duris, ventiliacijos angas, dūmtraukius;
- išjungti iš tinklo visus elektros prietaisus;
- nesinaudoti nei mobiliaisiais, nei stacionariaisiais telefonais;
- nesinaudoti vandentikiu (žaibo iškrova gali sužaloti per vamzdyną);
- nesišukuoti plaukų, neglostyti jokių gyvūnų (jų kailis yra elektros krūvio laidininkas);
- stengtis kuo mažiau judėti;
- būti kuo toliau nuo langų, židinių, krosnių, didelių metalinių daiktų.

Važiuojant automobiliu per audrą:

- sustoti žemesnėje vietoje, kelkraštyje, toliau nuo aukštų objektų, įsijungti avarinius žibintus, nuleisti anteną, uždaryti langus ir ramiai, nesiliečiant prie metalinių daiktų, palaukti, kol audra aprims. Jeigu žaibas pataikys į automobilį, metalinis korpusas sumažins žaibo poveikį. Žaibuojant važiuoti atvira transporto priemone negalima.

Pavojingiausias laikas, kai žaibas yra čia pat. 1 sekundės intervalas tarp griautinio ir žaibo rodo, kad žaibas yra už 300–400 metrų. Jeigu žaibas užklupo atviroje vietoje:

- reikia nusiimti visus metalinius daiktus ir pasitraukti nuo jų kelių metrų atstumu;
- atsitūpti kuo toliau nuo kitų žmonių, geriau dauboje, suglausti kojas, ypač pėdas, nuleisti galvą;
- ant žemės gultis negalima;
- pasitraukti kuo toliau nuo aukštų objektų, tokių kaip medžiai, bokštai, vielinės tvoros, telefono, elektros linijos;
- negalima stovėti po atviroje vietoje augančiu vienišu medžiu. Medis dėl mažos varžos dažnai „traukia“ žaibą. Dažniausiai žaibas trenkia į ąžuolą, guobą, eglę, tuopą. Retai žaibai trenkia į klevus, beržus, akacijas.

Žaibui užklupus miške reikia slėptis krūmuose, žemose vietose, nes žaibas paprastai trenkia į aukščiausią vietą.

Jei žaibuoti pradėjo besimaudant, nedelsiant reikia skubėti į krantą. Išlipus iš vandens, reikia skubėti kuo toliau nuo pakrantės. Vanduo yra labai geras elektros laidininkas, todėl drėgnas pakrantės smėlis taip pat labai gerai praleidžia elektrą. Kai žaibas trenkia kur nors netoliese, elektros srovė keliauja vandeniu ir drėgnu pakrantės smėliu.

Pamačius kamuolinį žaibą reikia sustoti ir nejudėti, o jeigu yra kokia nors priedanga (medis, medinė tvora, didesnis baldas) pasislėpti už jos.

Ką daryti, hidrometeorologams pranešus apie artėjančią pūgą arba smarkų snygį:

- jeigu įmanoma, likite namuose, nes per pūgą sumažėja matomumas, kelininkai ne visada spėja laiku nuvalyti kelius;
- sukaupkite maisto, vandens, kuro atsargų, būtiniausių vaistų;
- kaimo vietovėse reikia skubiai pasirūpinti reikiamu kiekiu pašarų ir vandens gyvuliams;
- gyvenantys vienkiemiuose turėtų ypač saugotis ir niekur neiti, nes užsnigti keliai, blogas matomumas neleidžia orientuotis vietovėje, kyla pavojus paklysti ir sušalti.

Jeigu pūga užklupo kelyje:

- sustokite ir palaukite, kol pūga aprims;
- automobilį pasukite prieš vėją, retkarčiais išlipkite iš jo ir nukaskite sniegą, kad neužpustytų (neužsnigtas automobilis yra geras orientyras ieškantiems draugams ar gelbėtojams);
- nelaikykite nuolatos įjungto variklio, tik periodiškai jį įjunkite;
- stebėkite, kad išmetamojo dujų vamzdžio neužverstų sniegas;
- nepalikite automobilio ir neišeikite pėsčiomis – smarkiai sningant, matomi orientyrai tik iš pradžių gali pasirodyti patikimi, paėjus keliasdešimt metrų, juos galima pamesti iš akių.

Gresiant potvyniui, reikia jam pasiruošti:

- apsirūpinti reikiama neperšlampama apranga (žvejų batais, gumine avalyne); dokumentus, asmenines vertybes sudėti į neperšlampamus maišelius, padėti į lengvai pasiekiamą, matomą vietą;
- pasirūpinti ne mažiau kaip 10 dienų ilgai negendančio maisto, geriamojo vandens, vaistų.
- pasiruošti žibintų, žvakių, atsarginių maitinimo elementų, mobiliuosius telefonus;
- izoliuoti elektros laidus, kad neįvyktų trumpasis jungimas;
- į aukštesnes vietas sukelti maisto atsargas, vertingus daiktus;
- užsandarinti šulinius, kad į juos nepatektų užterštas paviršinis vanduo. Viršutinį šulinio rentinį patartina apiplūkti moliu, o aplink šulinį suformuoti nuolydį, jį reikėtų išgrįsti akmenimis arba išbetonuoti;
- sutepti alyva arba kitais riebalais metalinius įrenginius ir prietaisus;
- patikrinti, kad garažuose, ūkiniuose pastatuose, sandėliukuose neliktų atvirų teršalų (chemikalų, tepalų ir kt.), kurie gali užteršti aplinką.

Jei nėra kada pasitraukti į saugią vietą, reikia lipti į viršutinius aukštus, pasiimti su savimi visus svarbiausius daiktus: apklotą, batus, šiltų drabužių, maisto, geriamojo vandens, dokumentus, pinigus, vertingus daiktus, žibintuvėlį.

Jei yra pavojus atsidurti vandenyje, reikia nusiauti batus, nusivilkti sunkius, judesius varžančius drabužius, o į vandenį šokti tik pačiu paskutiniu momentu, kai nelieta vilties sulaukti pagalbos. Esant vandenyje, reikia griebtis bet kokių pro šalį plaukiančių rakandų (baldų, lentų), už kurių užsikabinus galima ilgiau išsilaikyti vandens paviršiuje.

Pasibaigus potvyniui grįžus namo, pirmiausia reikėtų apžiūrėti, ar nėra nutrūkusių elektros laidų ir į pastatą įeiti tik gerai apžiūrėjus jį iš išorės, nes vanduo galėjo pažeisti statinio konstrukcijas. Vandenį iš šulinio galima gerti tik jį išvalius, dezinfekavus ir atlikus laboratorinius tyrimus.